

NGOẠI NGỮ VỚI BẢN NGỮ

ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ VÀO DỊCH VĂN BẢN TỪ TIẾNG ANH SANG TIẾNG VIỆT

NGUYỄN THỊ HỒNG HÀ* - VŨ DIỆU THÚY**

TÓM TẮT: Công nghệ số cùng với sự phát triển của AI đã và đang tác động mạnh mẽ đến mọi mặt của đời sống xã hội, trong đó dịch thuật cũng nằm trong dòng chảy chung đó. Bài báo này ứng dụng phần mềm “Google Translate” (GT) - một phần mềm dịch máy được tích hợp với công nghệ AI nhằm xác định những ưu điểm cũng như những hạn chế của phần mềm này khi dịch văn bản tiếng Anh sang tiếng Việt trong khuôn khổ một học phần dịch thuật được giảng dạy tại Khoa tiếng Anh, Trường Đại học Mở Hà Nội. Phương pháp tiếp cận được áp dụng cho nghiên cứu này là định tính kết hợp với định lượng, bao gồm các phương pháp thống kê, phân tích, so sánh, đối chiếu và tổng hợp. Kết quả cho thấy GT đạt độ chính xác khá cao 79,5% bản dịch đầu nói về vấn đề xã hội (social issues). Trong khi đó, bản dịch nói về con người (people) thì tỉ lệ chính xác khá khiêm tốn, chỉ đạt 36%. Bên cạnh những ưu điểm của GT là dịch khá tốt ở phần diễn đạt một số cụm từ mà người học thường hay vấp do bị chi phối bởi dịch sát nghĩa từng từ như trong từ điển, thì GT bị hạn chế đa phần ở mảng từ vựng. Trong đó bao gồm việc lựa chọn từ dịch chưa phù hợp ngữ cảnh, cách diễn đạt đảo trật tự, cấu trúc đặc trưng của tiếng Anh, các ngữ song song, và quán từ không xác định.

TỪ KHÓA: công nghệ; Google Translate; dịch; tiếng Anh; tiếng Việt.

NHẬN BÀI: 25/08/2025.

BIÊN TẬP-CHỈNH SỬA-DUYỆT ĐĂNG: 09/01/2026

1. Giới thiệu

Google Translate (GT) được coi là công cụ tiên phong và chủ chốt trong việc phát triển dịch máy (MT). Cùng với các đối thủ cạnh tranh khác về công nghệ dịch máy, chẳng hạn như *Deep* và *Amazon Translate*, độ chính xác của GT thường gây ra nhiều nghi ngờ, đặc biệt là khi dịch các diễn đạt phức tạp hoặc nhiều sắc thái từ ngôn ngữ này sang ngôn ngữ khác, như dịch Anh - Việt. Môn *Dịch 2* là một trong những môn học được giảng dạy cho sinh viên chuyên ngành Biên Phiên dịch tiếng Anh, tại Trường Đại học Mở Hà Nội (ĐHM). Đã có một số nghiên cứu về tác động của việc ứng dụng GT trong việc học ngoại ngữ, dịch máy và vai trò của biên dịch viên, phiên dịch viên, đánh giá chung về mức độ chính xác của GT trong biên dịch. Tuy nhiên, nghiên cứu về tính chính xác của GT, những ưu điểm cũng như hạn chế của nó khi dịch Anh - Việt còn khá hạn chế, chưa được nghiên cứu nhiều, mặc dù GT dường như là phần mềm phổ biến nhất được sử dụng mỗi khi người dùng cần chuyển văn bản từ tiếng Anh sang tiếng Việt và ngược lại. Đó chính là khoảng trống nghiên cứu mà nghiên cứu này hướng đến. Hơn nữa, trong quá trình dạy và học, việc ứng dụng công nghệ GT là điều không thể tránh khỏi để người học nâng cao hiệu quả dịch thuật và chất lượng bản dịch, đáp ứng chuẩn đầu ra và yêu cầu của bài học. Nghiên cứu tập trung vào việc tìm hiểu tính chính xác khi GT dịch hai bài khóa về hai chủ đề khác nhau trong giáo trình *Dịch 2*. Với phương pháp tiếp cận kết hợp, đặc biệt là phương pháp thống kê, phân tích, so sánh, đối chiếu và tổng hợp, những phát hiện của nghiên cứu hi vọng sẽ góp phần đẩy mạnh chất lượng dịch thuật Anh - Việt thông qua việc đề xuất những phần cần biên tập của con người sau ứng dụng công nghệ vào dịch.

2. Cơ sở lý luận

2.1. Google Translate và các nghiên cứu về Google Translate

2.1.1. Google Translate

Như chúng ta đã biết, công cụ dịch máy Google Dịch (GT) được Google ra mắt vào năm 2006. Ban đầu, công cụ này dựa trên phương pháp dịch máy thống kê (SMT) để tạo ra văn bản và đã đạt được một số thành công nhất định đối với các bản dịch cơ bản, trừ các câu dài và phức tạp. Mười năm sau, vào năm 2016, Google ra mắt dịch máy thần kinh (NMT) được hỗ trợ bởi trí tuệ nhân tạo

*TS; Trường Đại học Mở Hà Nội; Email: nhha@hou.edu.vn

**Trường Đại học Mở Hà Nội; Email: vdthuy_foe@hou.edu.vn

(AI), nâng cao đáng kể độ chính xác của bản dịch thông qua việc phân tích nghĩa của toàn bộ câu trong ngữ cảnh. Đây có thể được coi là một bước đột phá lớn, tạo ra cuộc cách mạng trong dịch máy, tạo ra các bản dịch chính xác hơn, thể hiện tốt hơn các mẫu câu tự nhiên và thành ngữ mà người bản ngữ sử dụng. NMT sử dụng kết hợp các bộ dữ liệu ngôn ngữ học nguồn mở và độc quyền, bao gồm cả nguồn bản dịch của con người và ngôn ngữ kỹ thuật số. Dữ liệu lớn toàn diện cho phép hệ thống tìm ra các mẫu văn phong và sắc thái ngữ cảnh, cải thiện đáng kể độ chính xác. Trong gần mười năm qua, NMT đã giảm lỗi dịch thuật từ 55% đến 85% đối với các ngôn ngữ châu Âu, chẳng hạn như từ tiếng Anh sang tiếng Tây Ban Nha. Cho đến nay, nhờ NMT, Google Dịch không còn phụ thuộc vào các ngôn ngữ trung gian, tạo ra các bản dịch trực tiếp đồng thời giữa hơn 130 cặp ngôn ngữ, giúp tăng đáng kể cả tốc độ và độ chính xác.

2.1.2. Nghiên cứu về Google Dịch

Nguyễn (2024) phân tích tác động của Google Dịch lên quá trình dịch tiếng Hàn - Việt của người Việt thông qua các loại lỗi dịch. Đây là nghiên cứu thực nghiệm giữa hai nhóm người học. Kết quả cho thấy Google Dịch có thể đẩy nhanh quá trình dịch, nhưng lại gặp khó khăn khi dịch các thuật ngữ mang tính văn hóa đặc thù. Hơn nữa, người học dựa rất nhiều vào kết quả đầu ra của Google Dịch, dẫn đến thiếu chủ động và tính đa dạng trong dịch thuật so với những người chỉ sử dụng từ điển trực tuyến. Các nghiên cứu khác về Google Dịch của Chandra & Yuyun (2018) và Adhesion & Alhassan (2017) đã khẳng định rằng, người học sử dụng Google Dịch chủ yếu để tra cứu nghĩa của từ vựng hoặc sửa lỗi về ngữ pháp trong bài viết. Hơn nữa, các nghiên cứu của Alsalem (2019), Herlinda và cộng sự. (2019) cũng cho rằng GT giúp người học vượt qua khó khăn trong dịch các cụm từ và thuật ngữ mới, đặc biệt là trong các bài tập dịch thuật, và đạt được kết quả học tập. Ở một góc độ khác, để xác định độ chính xác của GT trong việc dịch văn bản tường thuật và văn bản quy trình, Baharuddin & Saputra (2022) kết luận rằng GT đạt được độ chính xác cao hơn ở văn bản tường thuật so với văn bản quy trình, trung bình lần lượt là 86% và 79,57%. Cụ thể, giá trị chính xác là 79,57%, kém chính xác hơn 24,19% và không chính xác là 12,9% khi dịch văn bản quy trình, trong khi tỷ lệ chính xác trong văn bản tường thuật lần lượt là 86%, 12,5% và 1,5%. Một nghiên cứu năm 2021 do Trung tâm Y tế UCLA thực hiện cho thấy bản dịch của NMT giữ nguyên nghĩa của ST trong 82,5% trường hợp, nhưng độ chính xác dao động khoảng giữa 55% đến 94%, tùy thuộc vào từng ngôn ngữ cụ thể. Theo thống kê trên <https://www.linguise.com/vi/blog/google-chinh-xac-den-muc-nao>, độ chính xác với các ngôn ngữ châu Âu khá cao (Xem Bảng 1).

Bảng 1. Độ chính xác của GT với các ngôn ngữ châu Âu

Ngôn ngữ	Độ chính xác	Ngôn ngữ	Độ chính xác
Tây Ban Nha	90%+	Thụy Điển	70%-80%
Pháp	80-90%	Nauy	60-70%
Đức	80%-90%	Đan Mạch	60%-70%
Ý	80%-90%	Phân Lan	60-70%
Bồ Đào Nha	70%-80%	Czech	50%-60%
Hà Lan	70%-80%	Ba lan	50%-60%

(Source: <https://www.linguise.com/vi/blog/google-chinh-xac-den-muc-nao>)

Độ chính xác của GT giảm đáng kể với các ngôn ngữ ngoài châu Âu do thiếu dữ liệu và nguồn lực ngôn ngữ hạn chế. Một nghiên cứu năm 2019 tiết lộ GT tạo ra tới 80% bản dịch sai, nghĩa là chỉ đạt 20% độ chính xác khi chuyển đổi các ngôn ngữ sang tiếng Anh, bao gồm tiếng Cebuano, Gruzia, Kurd, Latin, Malaysia, Māori, Nepal, Ba Tư, Punjab, Urdu và Uzbek. Trong bảng trên chưa có thống kê về độ chính xác của ngôn ngữ tiếng Việt, nên hy vọng nghiên cứu này sẽ hé mở một phần tỷ lệ này.

2.2. Môn học “Dịch 2” tại Trường Đại học Mở Hà Nội (ĐHM)

Môn học *Dịch 2* tại Khoa Tiếng Anh, ĐHM được tổ chức vào học kỳ 7 cho sinh viên chuyên ngành Tiếng Anh theo cả chương trình học chính quy và học trực tuyến. Đây là học kỳ cuối cùng

trước khi sinh viên phải đi thực tế và hoàn thành bài tập tốt nghiệp. Mục tiêu học tập của khóa học (CLO) cho phép người học dịch các văn bản ở nhiều thể loại, nhiều chủ đề khác nhau có độ dài trung bình khoảng 1.500 từ với độ khó ngôn ngữ khoảng C1 - CEFR với độ chính xác cao về từ vựng và ngữ pháp trong ngôn ngữ dịch. Giáo trình gồm hai phần: bản dịch Anh - Việt và bản dịch Việt - Anh, mỗi phần gồm 25 văn bản thuộc 5 chủ đề khác nhau. Khóa học này được dạy sau khi học xong khóa học *Công nghệ trong dịch thuật*. Trong khóa này, sinh viên có thể sử dụng ứng dụng công nghệ số, đặc biệt là các phần mềm dịch thuật khác nhau để thực hành dịch thuật hiệu quả, mà GT chỉ là một trong số đó. Người học có thể so sánh bản dịch của mình với sản phẩm dịch máy được hỗ trợ bởi AI, phân tích điểm mạnh, chỉ ra hạn chế về ngôn ngữ của bản dịch được hỗ trợ bởi công nghệ, xác định các khía cạnh ngôn ngữ cần được biên tập và điều chỉnh cẩn thận để có một văn bản dịch chất lượng tốt hơn hoàn chỉnh được tạo ra với sự kết hợp giữa công nghệ AI và trí tuệ con người.

3. Cách thức tiến hành

3.1. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu này với mục đích nâng cao chất lượng dịch thuật Anh - Việt của học phần “*Dịch 2*” bằng phần mềm hỗ trợ dịch máy (GT). Mục tiêu nghiên cứu bao gồm: (i) khảo sát độ chính xác của dịch máy GT trong việc chuyển tải ý nghĩa trong dịch thuật Anh - Việt; và (ii) nhận diện các vấn đề hạn chế mà GT mắc phải. Do đó, câu hỏi nghiên cứu là:

1. Google Translate có độ chính xác như thế nào trong việc dịch văn bản từ tiếng Anh sang tiếng Việt?

2. Những vấn đề hạn chế về ngôn ngữ của Google Translate là gì?

Phương pháp nghiên cứu của nghiên cứu này là kết hợp giữa định lượng và định tính, trong đó phương pháp thống kê dữ liệu được kết hợp với các phương pháp thống kê, phân tích, so sánh, đối chiếu và tổng hợp. Nghiên cứu này bao gồm hai văn bản gốc tiếng Anh được lựa chọn trong giáo trình “*Dịch 2*” áp dụng cho sinh viên năm thứ 3 tại Khoa tiếng Anh, Trường Đại học Mở Hà Nội (HOU). Các văn bản dịch ra tiếng Việt là sản phẩm hoàn thiện ngay lập tức của GT.

3.2. Thu thập và phân tích dữ liệu

Trước hết, dữ liệu là hai văn bản tiếng Anh từ giáo trình môn học *Dịch 2* được chọn theo các tiêu chí cụ thể: (i) độ dài trung bình (khoảng 800-900 từ) với phần lớn là các câu dài phức tạp; (ii) các chủ đề phổ biến và quen thuộc (‘*vấn đề xã hội*’, và ‘*con người*’); (iii) các văn bản gốc tiếng Anh do người nói tiếng Anh viết; và có độ khó trung bình. Chúng bao gồm văn bản nguồn 1 là ‘WHAT IS HAPPINESS?’ (tr.3), và văn bản nguồn 2 là ‘WHY SOME WOMEN CROSS THE FINISH LINE AHEAD OF MEN’ (tr.32). Hai văn bản tiếng Anh được đọc to trực tiếp trên phần mềm dịch của GT tại <https://translate.google.com/?hl=vi&sl=vi&tl=en&op=translate> để nhận diện và dịch. Sản phẩm dịch hoàn thiện được tạo ra ngay lập tức vì quá trình dịch được thực hiện đồng thời trực tuyến. Văn bản dịch ra tiếng Việt, thu thập được từ trang web được sắp xếp vào cột bên phải của bảng để dễ dàng phân tích, so sánh và đối chiếu với văn bản gốc tiếng Anh ở cột bên trái. Mỗi cặp văn bản được đưa vào một bảng riêng biệt, do đó dữ liệu được đưa vào 2 bảng. Tiếp theo, dấu câu của các câu được xác định và đánh dấu trong cả văn bản nguồn (ST) và văn bản đích (TT), và mã câu được đặt, thí dụ T1.1 (Văn bản 1 - câu 1), T2.2 (Văn bản 2 - câu 2),... được đưa cho từng câu của các văn bản. Tiếp theo là phân tích, so sánh và đối chiếu giữa các câu trong ST và các câu trong TT để tìm ra hiệu quả chính xác và các vấn đề hạn chế của bản dịch. Độ chính xác được nhìn nhận về mặt ngữ nghĩa, chuyển tải được thông điệp mà tác giả muốn chuyển tải từ bản gốc tiếng Anh. Những hạn chế sẽ được xem xét từ hai hướng là từ vựng và ngữ pháp. Cuối cùng, việc nguyên nhân các vấn đề ngôn ngữ được xác định và các khuyến nghị để chỉnh sửa được đề xuất.

4. Kết quả và thảo luận

4.1. Độ chính xác của việc áp dụng GT vào bản dịch Anh - Việt

Nhìn chung, các văn bản dịch tiếng Anh của GT đã chuyển được hầu hết nghĩa các câu có trong các ST tiếng Anh, việc hoàn thành nhiệm vụ rất nhanh chóng, gần như cùng lúc với các ST xuất hiện. Cả hai văn bản dịch đều có tỉ lệ chính xác về nghĩa như sau (Xem Bảng 2):

Bảng 2. Bảng thống kê độ chính xác ở bản dịch tiếng Việt của GT về mặt chuyên nghĩa

Văn bản	Tổng số câu	Số câu có nghĩa trọn vẹn (%)	Số câu bị thoát nghĩa (%)	Số câu có vấn đề về ngôn ngữ (%)
Văn bản 1	39	31 (79,5%)	8 (20,5%)	Về từ vựng: 7/8 (87,5%)
				Về ngữ pháp: 1/8 (12,5%)
Văn bản 2	25	9 (36%)	16 (64%)	Về từ vựng: 15/16 (93,8%)
				Về ngữ pháp: 1 (6,2%)

Văn bản 1 đề cập về một vấn đề xã hội (*Social issues*) - các quan niệm về khái niệm hạnh phúc là gì thông qua các nghiên cứu, và đi tới kết luận về chủ đề này, bản dịch tiếng Việt của nó có mức độ chính xác dịch trọn vẹn nghĩa khá cao, tới tận 79,5% (31/39 câu dịch). Trong khi đó văn bản 2 nói về con người (*People*), sự khác biệt của nam và nữ giới trong việc làm ở các vị trí quản lý cao, bản dịch của nó có độ chính xác khá khiêm tốn hơn nhiều, chỉ 36% (9/25 câu dịch). Điều này đồng nghĩa với việc có tới 64% số câu của bản dịch 2 bị thoát nghĩa, và chỉ có 20,5% số câu của bản dịch 1 có nghĩa chưa trọn vẹn. Kết quả của nghiên cứu này khá giống với nghiên cứu của Baharuddin & Saputra (2022) khi kết luận rằng GT đạt được tỷ lệ chính xác cao hơn đối với văn bản tường thuật so với văn bản quy trình, trung bình lần lượt là 86% và 79,57%. Một số câu trong bản dịch tiếng Việt của GT có cụm từ, mệnh đề diễn đạt khá tốt. Ví dụ:

(T1.8) *So in some ways, money and happiness do go together.* : Vì vậy, theo một số cách, tiền bạc và hạnh phúc đi đôi với nhau.

Cụm từ “*do go together*” là một cấu trúc nhấn mạnh vào động từ “*go*” qua trợ động từ “*do*”, bản dịch tiếng Việt của GT “*đi đôi với nhau*” khá hay và tự nhiên thuần Việt. Sinh viên Việt Nam hay bị ảnh hưởng bởi từ “*together*” nên thường hay dịch “*đi cùng nhau*”. Ví dụ:

(T1.22) *They want to be younger, more beautiful or more popular.* : Họ muốn trẻ hơn, xinh đẹp hơn và nổi tiếng hơn.

Tính từ so sánh “*more popular*” đã được dịch khá tốt khi dựa vào ngữ cảnh của câu trước đó nói về các ngôi sao điện ảnh (*movie stars*), nên cụm từ dịch “*nổi tiếng hơn*” rất sát nghĩa và hợp lý hơn là “*được nhiều người yêu mến*” (theo nghĩa của từ *popular* trong từ điển). Ví dụ:

(T1.24) *They like themselves just the way they are.* : Họ thích chính mình như họ vốn có.

Mệnh đề “*just the way they are*”, sinh viên thường bị vướng vào từ “*the way*” nên hay dịch là “*theo cách*”. Ở đây, GT đã thoát được cách dịch sát từ (*word-for-word*), để áp dụng dịch nghĩa đảm bảo mục đích giao tiếp, và lại rất thuần Việt “*như họ vốn có*”. Ví dụ:

(T1.32) *They like to be around other people and they like to make new friends.* : Họ đễ gần với mọi người và dễ kết bạn mới.

Trong ví dụ này, phương pháp dịch nghĩa cũng được GT áp dụng cho “*to be around other people*” (được ở xung quanh người khác). GT còn dùng được biện pháp lặp trạng từ “*dễ*” (*dễ gần, dễ kết bạn*). Cụm từ “*dễ gần mọi người*” rất hay và nghiêng hẳn về ngôn ngữ đích là tiếng Việt, thoát li hẳn câu chữ của bản gốc, mà vẫn giữ được nghĩa trọn vẹn. Một điểm nữa mà GT còn làm tốt ở câu này là ghép được chủ ngữ và vị ngữ “*they like*” để không bị lặp như bản gốc. Đây có thể xem là một trong những câu xử lý nổi bật của bản dịch từ GT. Ví dụ:

+ (T2.8) ...*when she has a probably already proved herself to be an exceptional candidate.* :- ... khi cô ấy có thể đã chứng minh được mình là một ứng cử viên xuất sắc.

+ ... (T2.9) *Men...seem to rely on the ability to sound themselves...* : Nam giới dường như dựa vào khả năng tự đánh giá bản thân...

Cách diễn đạt của GT trong hai thí dụ trên ở bản dịch cũng rất tự nhiên và sát nghĩa, mặc dù “*exceptional*” nghĩa là “*ngoại lệ, vượt trội*” và “*sound themselves*” - “*nói về bản thân mình*”. Với cụm từ “*ứng cử viên xuất sắc*” và “*tự đánh giá bản thân*”, GT đã một mặt chuyển tải trọn vẹn nghĩa của

bản gốc, mặt khác lại rất trôi chảy, mượt mà ở bản dịch. Đây có thể coi là một điểm cộng nữa trong bản dịch của GT. Ví dụ:

+ (T2.15) *Just also note a positive change from the recession which has been growing number women who have started up on their own.*: Chỉ cần lưu ý một sự thay đổi tích cực từ cuộc suy thoái đã và đang gia tăng số lượng phụ nữ tự khởi nghiệp.

+ (T2. 18) *..., a far greater number of women are now passing through higher education, making them better qualified to move into management positions.*: - ..., số lượng lớn phụ nữ đang theo học bậc giáo dục đại học, giúp họ có đủ điều kiện hơn để chuyển sang các vị trí quản lí.

Như đã biết, tiếng Anh là ngôn ngữ biến hình, trong khi tiếng Việt lại là ngôn ngữ đơn lập. Thời hiện tại hoàn thành tiếp diễn “*has been growing*” trong tiếng Anh chỉ hành động bắt đầu trong quá khứ, đang kéo dài và đang diễn ra ở hiện tại. GT đã xử lí rất khéo chỗ này thành “*đã và đang gia tăng*” bao trọn được nghĩa quá khứ và hiện tại. Còn trường hợp sau mã T2.18, người học sẽ dễ bị vấp khi dịch cụm “*passing through higher education*” (đang đi qua giáo dục bậc cao hơn), và cụm “*making them better qualified to move into*” (làm cho họ có chất lượng tốt hơn để tiến vào). GT đã dịch rất hợp lí và chính xác đoạn này thành “*đang theo học bậc giáo dục đại học*” và “*giúp họ có đủ điều kiện hơn để chuyển sang*” ở bản dịch, làm cho người đọc đích để dàng hiểu hơn.

Có thể thấy, trong khuôn khổ GT dịch ra tiếng Việt hai văn bản này từ tiếng Anh, một nói về các vấn đề xã hội, và một về con người, thì GT dịch tốt hơn ở văn bản đầu, với tỉ lệ chính xác gần 80% (79,5%), trong khi văn bản thứ hai chỉ đạt có 36%. Điểm nổi bật của phần dịch là GT làm khá tốt ở phần diễn đạt một số cụm từ mà người học thường hay vấp vì bị chi phối bởi dịch sát nghĩa từng từ như trong từ điển. GT đã diễn đạt khá trơn tru và tự nhiên đặc biệt ở văn bản đầu khi nó áp dụng cách dịch ngữ nghĩa (semantic) và dịch giao tiếp (communicative).

4.2. Những hạn chế của GT trong bản dịch Anh - Việt

Theo Bảng 2, tỉ lệ thoát nghĩa ở văn bản dịch số hai cao hơn gấp ba lần so với văn bản thứ nhất (64% so với 20,5%). Trong đó chủ yếu là vấn đề về từ vựng, chiếm lần lượt là 87,5% và 93,8%, trong khi chỉ có một trường hợp là về vấn đề ngữ pháp cho mỗi văn bản, chiếm tỷ lệ rất nhỏ. Các vấn đề về từ vựng tập trung vào một số điểm như lựa chọn từ, diễn đạt, cấu trúc đặc trưng của tiếng Anh, các ngữ song song, và quán từ không xác định.

4.2.1. Cách diễn đạt, lựa chọn từ

Hầu hết các trường hợp về từ vựng đều tập trung ở nhóm này: cách diễn đạt và lựa chọn từ để dịch, điều mà dịch giả là con người thường phải cân nhắc kĩ dựa vào yếu tố ngữ cảnh (context) và đồng văn bản (co-text). Ví dụ:

+ (T1.6) *They have to work hard and they worry a lot....*: Một số người phải làm việc chăm chỉ và họ lo lắng rất nhiều

+ (T1.10)...*who ..., less expensive cars or way less fancy clothes.*: - ...những người ..., lái xe ít tốn xăng hơn, quần áo kém sang trọng hơn.

Trạng từ “*hard*” trong bản gốc đề cập tới việc làm của mọi người để có được cuộc sống hạnh phúc, bởi vậy từ dịch “*chăm chỉ*” chưa lột tả hết sự khó khăn, nhọc nhằn để mưu sinh, nên có thể diễn đạt là “*vất vả*”, “*cật lực*”... sẽ chính xác hơn. Còn “*lái xe ít tốn xăng hơn*” cũng chưa phù hợp cho cụm “*less expensive cars*”, mà nên là “*lái những chiếc xe rẻ tiền/ít tiền hơn*” trong ngữ cảnh câu này đang so sánh hạnh phúc với cuộc sống giàu sang và với cuộc sống bình thường. Ví dụ:

+ (T1.16) *People ... have a very little money but still be happy if they have the right kind of personality.*: Mọi người ... có rất ít tiền nhưng vẫn hạnh phúc nếu họ gặp đúng kiểu tính cách.

+ (T1.29) *..., life is often just one big problem.*: ..., cuộc sống thường chỉ là một vấn đề lớn.

+ (T2.7) *Reasons for higher success ... among women are difficult to isolate.*: Lí do... thành công cao hơn ở phụ nữ rất khó để cô lập.

+ (T2.8) *... a woman candidate manages to get on a short list.*: ... một nữ ứng viên có để có được một danh sách rút gọn...

Với bốn câu trên, GT đã dịch rất sát từ (word-for-word) của các cụm từ “*the right kind of personality*”, “*just one big problem*” (T1.29), “*difficult to isolate*” (T2.7), “*get on a short list*” (T2.8), nhưng lại rất không tự nhiên ở tiếng Việt. Dựa vào ngữ cảnh của văn bản thì bản dịch nên là “*đúng người, đúng thời điểm*” hoặc “*người phù hợp với mình*” hay “*người tâm đầu ý hợp với mình*” sẽ thuần Việt hơn cho câu T1.16, còn câu T1.29 nên dịch là “*chỉ là bề khổ/ bề dẫu*” hay “*chỉ toàn là vất vả/ rắc rối/ khó khăn/thách thức*”. Còn hai thí dụ sau thì nên dịch là “*khó mà tách biệt với các lý do khác*” (T2.7) và “*để lọt được vào vòng trong*”/ “*để lọt được vào qua vòng sơ tuyển*” (T2.8) sẽ phù hợp hơn. Ví dụ:

(T1.12)... *progress remains painfully slow and it was the only 18 posts filled by women...*: - ... tiến độ vẫn còn chậm một cách đau đớn và chỉ có 18 vị trí được nắm bởi phụ nữ...

Ví dụ trên cũng lại là biểu hiện của việc dịch rất sát nghĩa của từ ở bản gốc mà lại rất không ôn ở ngôn ngữ đích. Trạng từ “*painfully*” (đau đớn) khi đi với tính từ “*slow*” thì chuyển sang tiếng Việt nên là “*rất chậm chạp/ vô cùng chậm/ cực kì chậm/ quá chậm chạp*” thì bản dịch sẽ trôi chảy hơn, tự nhiên hơn.

4.2.2. Các cấu trúc đặc trưng của tiếng Anh

Ví dụ:

+ (T1.7) *Food and shelter... basic needs of all... if... too poor to be able to provide these needs... difficult to be happy*: Lương thực và chỗ ở... nhu cầu cơ bản của tất cả, nếu quá nghèo để có thể đáp ứng những nhu cầu này..., thì thật khó để hạnh phúc.

Cấu trúc “*too*” với tính từ và động từ nguyên ở tiếng Anh mang nghĩa phủ định, nên câu dịch phải toát lên được nghĩa này. Bởi vậy cụm “*too poor to be able to provide*” (T1.7) nên dịch là “*quá nghèo không thể chu cấp/ quá nghèo không thể đáp ứng/ quá nghèo không thể cung cấp*” mới thực sự chính xác.

+ (T2.23) ... ‘*Until there is a belief among employers, until they value the difference, nothing will change*’: ... “cho đến khi có niềm tin giữa các nhà tuyển dụng, cho đến khi họ coi trọng sự khác biệt, sẽ không có gì thay đổi”.

Cấu trúc có chứa liên từ chỉ thời gian “*until*” cần phải để ý tới trật tự từ trong câu, thì bản dịch mới tự nhiên ở tiếng Việt. Bởi vậy, câu dịch nên đảo về thành “*sẽ không có gì thay đổi cho đến khi có niềm tin giữa các nhà tuyển dụng, cho đến khi họ coi trọng sự khác biệt giữa nam và nữ*”, câu văn sẽ thuần diễn đạt ở tiếng Việt hơn. Ví dụ:

(T2.3) ... *study... shows that while one in six men who... on interview shortlists..., the figure rises to one in four for women*: Nghiên cứu... cho thấy trong khi có một trong sáu người đàn ông xuất hiện trong danh sách rút gọn phỏng vấn, thì con số này tăng tới một trong bốn phụ nữ.

Cụm từ chỉ tần suất, tỉ lệ “*one in six*” và “*one in four*” trong tiếng Anh khi dịch sang tiếng Việt thường là “*cứ (số lượng bao nhiêu)... thì có một...*” sẽ tự nhiên và dễ hiểu cho người đọc. Bởi vậy câu trên nên dịch là “*trong khi cứ sáu nam giới thì có một người, tỉ lệ này tăng hơn ở phụ nữ, chỉ cần bốn người đã có một lọt vào danh sách được phỏng vấn*”.

4.2.3. Các ngữ song song

Ví dụ:

+ (T1.12) *Even people ... are poor found happiness in ... families and communities*: Ngay cả những người nghèo cũng tìm thấy hạnh phúc trong gia đình của họ và cộng đồng.

+ (T2.12) *Managerial and executive progress made by women...*: Quản lý và tiến bộ điều hành do phụ nữ đạt được...

Hai ví dụ trên cho thấy các ngữ danh từ song song khi tạo ra ngữ ghép với nhau bằng liên từ “*and*” đã làm cho GT hơi “*lúng túng*” khi dịch tách riêng từng ngữ mà không nhận ra được là tiền tố phía trước (premodifier) có thể dùng chung cho cả hai danh từ. Thế nên, hai cụm trên cần phải dịch là “*gia đình và cộng đồng của họ*” thay vì là “*gia đình của họ và cộng đồng*” (T1.12) và “*Tiến bộ về quản lý và điều hành*” thay cho “*Quản lý và tiến bộ điều hành*” (T2.12).

+ (T2. 10) *Women turned ... research thoroughly before applying ... positions or attending interviews.*: Phụ nữ hóa ra đã nghiên cứu kỹ lưỡng trước khi nộp đơn xin việc hay đang tham dự các cuộc phỏng vấn.

Câu T2.10 này cũng có thể coi là một kiểu cấu trúc song song chứa liên từ “or”, và nó cũng làm cho GT “bối rối” khi dịch danh động từ “attending” (sau giới từ before ở phía trước) nhằm thành thời tiếp diễn “đang” ở tiếng Việt. Trong khi đó, bản dịch phải là “trước khi nộp đơn xin việc hay tham dự các cuộc phỏng vấn” (không chứa từ “đang”).

4.2.4. Dịch sát nghĩa quán từ không xác định

Quán từ không xác định “a/an” trong tiếng Anh cũng làm cho bản dịch không tự nhiên nếu lúc nào cũng dịch sát là từ “một” ở tiếng Việt. Ví dụ:

(T1.15) *According to Dr Meyers happiness depends a lot ... a person's personality how... person feels all things.*: Theo Tiến sĩ Meyers, hạnh phúc phụ thuộc rất nhiều vào tính cách của một người, cách một người cảm nhận về mọi thứ.

Mặc dù là số ít, nhưng ý của câu nói đến chung, khái quát cho mọi trường hợp, nên ở đây cần đưa về từ số nhiều, danh từ chung “tính cách của con người, cách người ta (T1.15) cảm nhận về mọi thứ” sẽ thích hợp hơn là chỉ trường hợp đơn lẻ “một”, “một”.

Nhìn chung, những hạn chế của GT có thể kể ra bao gồm chủ yếu là cách diễn đạt, lựa chọn từ vựng tiếng Việt để dịch sát với ngữ cảnh. Bên cạnh đó, cấu trúc đặc trưng của tiếng Anh gồm “too + tính từ + động từ nguyên mẫu” và “Until”, các ngữ song song có chứa từ nối “and”, “or” cũng làm cho GT dịch chưa chuẩn xác, và tự nhiên. Quán từ không xác định “a/an” cũng đôi khi làm cho GT dịch sát từ, mất đi nghĩa khái quát, bao hàm chung của ngữ cảnh trong câu.

5. Kết luận

Kết quả nghiên cứu cho thấy GT có thể được áp dụng hiệu quả cho bài dịch Anh - Việt ở môn học “Dịch 2” của sinh viên chuyên Anh ngữ tại HOU. Bản dịch của GT có độ chính xác ở văn bản với chủ đề “Vấn đề về xã hội” (Social issues) cao hơn ở văn bản nói về “Con người” (People), tỉ lệ lần lượt là 79,5% và 36%. GT dịch khá tốt ở những ở phần diễn đạt một số cụm từ mà người học thường hay vấp vì bị chi phối bởi dịch sát nghĩa từng từ như trong từ điển. GT đã diễn đạt khá trơn tru và tự nhiên đặc biệt ở văn bản đầu khi nó dùng dụng phương pháp dịch ngữ nghĩa và dịch giao tiếp hơn là dịch sát từng từ. Các hạn chế của GT cho thấy chủ yếu là vấn đề từ vựng, bao gồm lựa chọn từ vựng tiếng Việt phù hợp để dịch sát với ngữ cảnh còn thiếu. Ngoài ra, một vài cấu trúc đặc trưng của tiếng Anh GT dịch chưa được tự nhiên và chuẩn xác sang tiếng Việt. Việc đảo ngữ để thuận ngôn ngữ dịch và cấu trúc song song cũng làm một nhược điểm khác bên cạnh việc nhất nhất có dịch quán từ không xác định khi câu có thể bao hàm nghĩa khái quát. Với kết quả này, sinh viên có thể tự dịch các văn bản trong môn học trước khi sử dụng GT để hỗ trợ. Như vậy, người học có hai phiên bản dịch phục vụ phân tích, so sánh và đối chiếu: một do con người tạo ra và một do AI tạo ra. Đây có thể coi là gợi mở cho sinh viên hiệu đính, chỉnh sửa bản dịch có sự hỗ trợ của máy nhằm nâng cao chất lượng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Tiếng Việt

1. Nguyễn Ngọc Tuyên (2024), Phân tích ảnh hưởng của Google Translate đến chất lượng bản dịch Hàn-Việt của người học ở Việt Nam. *Vietnam Journal Online* Số 321- Kỳ 2- Tháng 9 (2024).
2. Nguyễn Thị Việt Nga (2023), *Công nghệ dịch thuật và vai trò của biên dịch viên trong cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0*. <https://lyluanchinhtrivatrueyenthong.vn/cong-nghe-dich-thuat-va-vai-tro-cua-bien-dich-vien-trong-cuoc-cach-mang-cong-nghiep-40-p27439.html>.
3. Phạm Nghĩa Luân (2022), *Nghiên cứu thích ứng miễn trong dịch máy thống kê Anh- Việt*. LA Tiến sĩ. Trường Đại học Công nghệ. Đại học Quốc gia Hà Nội.

Tiếng Anh

4. Alhaisoni, E., & Alhaysony, M. (2017), An Investigation of Saudi Efl University Students'
5. Attitudes Towards the Use of Google Translate. *International Journal of English Language Education*, 5(1), 72–82. <https://doi.org/10.5296/ijelev.v5i1.10696>.
6. Alsalem, R. (2019), The effects of the use of Google Translate on translation students' learning outcomes. *AWEJ for Translation & Literary Studies*, Volume3, Number4.
8. Amilia, I. K. & Yuwono, D. E. (October, 2020), A study of the translation of Google Translate. *Lingua Journal Ilmiah* 16(2):1-21. DOI: [10.35962/lingua.v16i2.50](https://doi.org/10.35962/lingua.v16i2.50).
9. Baharuddin, B. & Saputra, A. (June, 2022), The analysis of Google Translate accuracy in translating procedural and narrative text. *Journal of English Education Forum (JEEF)* 2(1), 7-11. DOI: [10.29303/j.v2i1.270](https://doi.org/10.29303/j.v2i1.270).
10. Chandra, S. O., & Yuyun, I. (2018), The use of Google Translate in EFL essay writing. *LLT Journal: A Journal on Language and Language Teaching*, 21(2), 228–238.
11. Herlina, N., Dewanti, R., & Lustiyantie, N. (2019), Google translate as an alternative tool for assisting students in doing translation: A case study at Universitas Negeri Jakarta, Indonesia. *BAHTERA: Journal Pendidikan Bahasa Dan Sastra*, 18(1), 70–78.
12. Nguyễn, Đ. S. (2013), Coursebook: *Translation Advanced level* (for Internal Use). Faculty of English. Hanoi Open University.
13. Smartling. (2023), *How accurate is Google Translate? What you need to know*. <https://www.smartling.com/blog/how-accurate-is-google-translate>

Using technology in translating English texts into Vietnamese

Abstract: Digital technology along with the development of AI has been strongly affecting all aspects of social life, in which translation is no exception. This article applies the software "Google Translate" (GT) - a machine translation software integrated with AI technology to identify the strong points as well as limitations of this software when translating some texts from English to Vietnamese within the framework of a translation course taught at the Faculty of English (FOE), Hanoi Open University (HOU). The approach applied to this study is mixed methods, including statistical, analytical, comparative, contrastive and synthetic methods. The results show that GT achieved a fairly high accuracy of 79.5% of the first translation about social issues. Meanwhile, the second translation about people had a rather modest accuracy rate, only 36%. Besides the advantages of GT, which is that it translates quite well in expressing some phrases that learners often stumble upon because they are influenced by the literal translation of each word as in the dictionary, GT is mostly limited in the vocabulary area, including choosing words that are not appropriate to the context, expressing inverted order, typical English structures, parallel expressions, and indefinite articles.

Key words: technology; Google Translate; translation; English; Vietnamese.